

Punavalkku

Röd skogslilja
Cephalanthera rubra

Uhanalaisuusluokka (IUCN): äärimmäisen uhanalainen (CR)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 521/2021)

Rauhoitettu (LSA 521/2021)

Luonnehdinta

Eksoottisen näköinen punavalkku kuuluu näyttävimpiin kämmeköihimme. Se on monivuotinen ja 20–60 cm korkea. Yläosasta karvaisessa varressa on 4–6 kapeanpuikeaa tai suikeaa lehteä. Vaaleanpunaisia, kookkaita ja kannuksettomia kukkia on useimmiten 3–8. Kukkiva punavalkku on helppo tunnistaa, mutta kukkimattomana tai ohikukkineena sen voi sekoittaa lehtoneidonvaipan (*Epipactis helleborine*) kapealehtisiin muotoihin. Punavalkku voi piileksiä sienijuurensa turvin vuosia maan sisällä, joten sen havaitseminen on onnen kauppaa.

Elinympäristö ja levinneisyys

Punavalkkua on tavattu monenlaisissa metsissä: kuivissa ja tuoreissa lehdoissa, sekä lehto- ja puolilehtomaisissa kangasmetsissä. Punavalkku on ilmeisesti melko valoisien ja aukkoisten metsien kasvi ja kasvaa usein etelärinteillä. Se on kalkinsuosija. Kaikki punavalkkun tunnetut esiintymät ovat hyvin niukkoja. Punavalkkua kasvaa ainoastaan Kiskon ja Lohjan seudulla.

Nykytila ja uhkatekijät

Punavalkku on ilmeisesti harvinaistunut. Oikullisen esiintymisen takia kannan tilaa ei kuitenkaan tunneta tarkasti. Punavalkkua uhkaavat avohakkuut, kuusen suosiminen metsissä ja mahdollisesti myös metsälannoitukset. Lisäksi sopivia kasvupaikkoja on hävinnyt rakentamisen seurauksena. Rauhoituksesta huolimatta punavalkkua uhkaa myös poiminta. Yli puolet punavalkkun tunnetuista kasvupaikoista sijaitsee suojelualueilla.

Hoitosuositukset

Erityisesti suojeltavan punavalkkun oikullisen esiintymisen vuoksi kaikki paikat, joilla sitä on joskus kasvanut, ovat suojelu- ja hoitotoimien arvoisia. Useimmilla kasvupaikoilla vaarana on kuusettuminen, joten etenkin alikasvoskuusten poisto on lajille hyödyksi. Hoitotoimien tulee olla varovaisia, jottei alue heinitty liiaksi. Paikoilla, joissa kuusia on runsaasti, harvennus tulee tehdä useaan otteeseen, vähitellen muutaman vuoden välein. Hakkuutähteet kuljetetaan pois alueelta, jotta ne eivät peitä kasvukohtia. Hapan neulaskarike lienee punavalkulle haitaksi.

Lähteet

- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.). 1998. Retkeilykasvio. 4. uudistettu painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.
- Pykälä, J. 1992. Uhanalainen punavalkku (*Cephalanthera rubra*) – etelän eksootiikka luonnossamme. Lutukka 8(2): 39–50.
- Pykälä, J. & Vuorinen, S. 1996. Suomen uhanalaiset lajit: Punavalkku (*Cephalanthera rubra*). Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristö 76. 43 s.
- Pykälä, J. 1997. Punavalkku – rödssyssl. Teoksessa: Ryttyäri, T. & Kettunen, T. (toim.). Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristökeskus ja Kirjayhtymä Oy, Helsinki. S. 117–118.

Kuva: Terhi Ryttyäri